

Tür: Kitap İncelemesi

Kabul Tarihi: 5 Haziran 2023

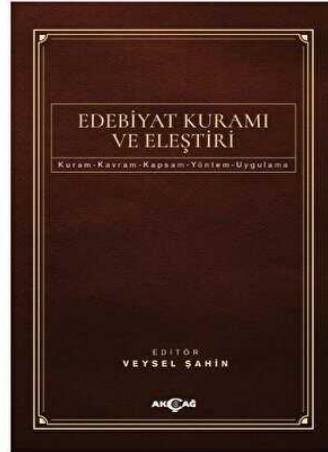
Gönderim Tarihi: 29 Mayıs 2023

Yayımlanma Tarihi: 24 Haziran 2023

Atıf Künyesi: Geçgel, Ayşenur (2023), "Edebiyat Kuramı ve Eleştirisi (Kuram-Kavram-Kapsam-Yöntem-Uygulama)", *International Journal of Turkish Academic Studies (TURAS)*, C. 4, S. 1, s. 143 – 147.

EDEBİYAT KURAMI VE ELEŞTİRİ (KURAM-KAVRAM-KAPSAM-YÖNTEM-UYGULAMA)*
(Eser Tanıtım)

Ayşe GEÇGEL†

10.54566/turas.1306665

* Şahin Veysel (Edt.) (2022), Edebiyat Kuramı ve Eleştirisi (Kuram-Kavram-Kapsam-Yöntem-Uygulama), Akçağ Yay., Ankara.

† Doktora Öğrencisi, Fırat Üniversitesi, aysenur.gecgel23@gmail.com, ORCID 0009-0006-8564-6709

Editör ve yazar olarak çalışmanın ortaya çıkmasında büyük emeği olan Doç. Dr. Veysel Şahin bu değerli çalışmasında, edebiyatta yer edinmiş kuramları tashih etmiştir. Türk edebiyatına edebi bakımdan nitelikli yapıtlar kazandıran Şahin, *'Bilge Kadının Aynadaki Yüzü Halide Edip Adıvar'ın Romanlarında Yapı ve İzlek, Tahsin Yücel ve Aykırı Öykülem, Turgut Uyar'ın Şiirlerinde "Ben ve Öteki"nin Görüntü Düzeyleri, Epik Dünyanın Kurmaca Mitosu Dede Korkut Anlatıları, Romanda Zaman, Romanda Mekân, Romanda Kişiler Dünyası, Romanda Bakış Açısı ve Anlatıcı Düzlemi'* gibi birçok değerli eseri edebiyat dünyasına kazandırmıştır. Bu nitelikli çalışmalarının yanı sıra birçok konuda kaleme almış olduğu makale ve benzeri çalışmaları da yine edebi eser niteliği taşıyan seçkin metinlerdir. Şahin, tanıtımı yapılan bu çalışmasında ise edebi ürünlere uygulanmış olan yöntem ve edebiyat kuramlarını ve bu kuramlara dair kuram-kavram-kapsam-yöntem-uygulama metodolojisini ele almış ve daha önceki çalışmalardan da yararlanarak başlı başına önemli bir yapıt ortaya koymuştur. Her edebi kuram bu düzlemde derin bir çalışmayla ele alınmıştır. Eser bu yönüyle dahi Türk edebiyatına ve sahaya büyük hizmetler sunmaktadır.

Varoluşsal bir kaygı duyan insan, yaşadığı olayları anlamlandırma çabası duyar. Sanat, bu çabanın estetik bir şekilde dışa yansıtılmasından ortaya çıkan bir değerlendirme alanıdır. İnsanoğlu kendi evrenini bulmaya çalışırken bir yandan da yeni anlam alanları keşfeder. Bu yeni alanlar arasında sanat en boyutlu olan alanlardan biridir. Sanatın sözsözsel ya da yazınsal anlamda varlık bulduğu alan olan edebiyat ise insanı her yönüyle kapsayan değerler dünyası olarak nitelendirilebilir. Bu bakımdan farklı biçim ve türlerde varlığını hissettiren anlamlandırma çabası, sanatın en önemli inceleme alanı olan edebiyatta kendini gösterir. Temeli Antik Yunan'a kadar dayanan sanatsal görüş ve çalışmalar, 20. yüzyıla kadar oluşumunu tamamlamış bunun yanı sıra birçok kuram ve eleştiri tarzlarının da ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır. Edebi metinlerin disiplinli analiz yoluyla ele alınması edebiyat kuramları ve eleştiri yöntemlerinin ortaya çıkması ve gelişim göstermesinde büyük rol oynayan bir diğer faktördür. Edebiyat ve kuramlar bir edebi eseri sistematik bir şekilde analiz etmek için başvurulan yöntemlerdir. Edebi kuram ya da teori ise bir edebi metni anlamlandırmaktan ziyade edebiyatın ne olduğunu, nasıl ve ne şekilde ortaya çıktığını ya da kapsam ve sınırlılıklarının neler olduğunu belirleyen bir analiz yöntemidir. Bu bakımdan edebiyat kuramları, bir metnin edebi niteliğini ortaya koymanın yanı sıra sanatçı-eser-okur-toplum bağlamında ilişkileri de irdeleyerek bir hüküm verme işlevine sahiptir. Bunu yaparken de edebi eserin diğer metinlerle olan benzerliklerini, ilke ve prensiplerini belirler. Kuramlar böylelikle edebi metinlerin ortak ve ayırıcı yanlarını ortaya koyarak hem okura hem de araştırmacılara kolaylık sağlamaktadır.

“Edebiyat Kuramı Ve Eleştiri (Kuram-Kavram-Kapsam-Yöntem-Uygulama)” adlı çalışmanın ön sözünde sanat ve edebiyatın dışavurumları olarak niteleyebileceğimiz edebi eserlerin, belirli yöntem ve kuramlar dâhilinde daha nitelikli ve detaylı incelenebileceğinden bahsedilmektedir.

“Edebiyat Kuramı ve Eleştiri” adlı bu eser diğer edebi kuram ve inceleme çalışmalarından farklı olarak; her kuram ayrı bir başlık halinde alanında yetkin farklı akademisyenler tarafından detaylı ve etkin bir anlatımla irdelenmektedir. Kitapta kuramların öncelikle tarihçesi ve kurama dair bilgiler verilir. Ele alınan her bir edebi eleştiri kuramı Türk edebiyatına ait şiir, hikâye ya da roman üzerinden incelenmesi –uygulaması– yapılmaktadır.

“Edebiyat Kuramı ve Eleştiri” adlı bu eserde; “Baki Asiltürk, Yansıtma Kuramı başlığı altında Atilla İlhan’ın *Üçüncü Şahsın Şiiri* adlı şiiri ile Tomris Uyar’ın *Düğün* adlı öyküsünü; Mustafa Apaydın, Marksist Eleştiri Kuramı adlı çalışmasında Orhan Veli Kanık’ın *Kitabe-i Seng-i Mezar* şiiri ile Adalet Ağaoğlu’nun *Üç Beş Kişi* adlı romanını; Hakan Sazyek, Rus Biçimciliği adlı çalışmasında Oğuz Atay’ın *Tutunamayanlar* romanı ile Melih Cevdet Anday’ın *Serçe* şiirini; Cafer Şen Psikanalitik Eleştiri Kuramı başlıklı metninde İsmet Özel’in *Celladına Gülümserken Çektirdiğim Son Resmin Arkasındaki Satırlar* şiiri ile Mithat Cemal Kuntay’ın *Üç İstanbul* romanını; Hülya Argunşah ve Banu Akçeşme Feminist Edebiyat Kuramı başlıklı yazısında Didem Madak’ın *Çiçekli Şiirler Yazmak İstiyorum Bayım!* şiiri ile Leyla Erbil’in *Ayna* adlı öyküsünü; Mustafa Kurt Varoluşçu Edebiyat Kuramı adlı çalışmasında Demir Özlü’nün *Bir Uzun Sonbahar* şiiri ile Edip Cansever’in *Umutsuzlar Parkı* şiirini; Cemal Sakallı Genel ve Karşılaştırmalı Edebiyat Kuramı çerçevesinde Christoph Martin Wieland ve Haldun Taner’in karşılaştırılması, buna ek olarak Erich Kästner’in *Küçük Hafiyeler* adlı radyo oyununu; Yunus Balcı Yapısalcı Edebiyat Kuramı başlıklı metninde Asaf Halet Çelebi’nin *He* adlı şiiri ile Ahmet Hamdi Tanpınar’ın *Huzur* romanını; Şaban Sağlık Postmodern Eleştiri Kuramı adlı çalışmasında İhsan Oktay Anar’ın *Tiamat* romanı ile Haydar Ergülen’in *N’eyim Ben* adlı şiirini; Veysel Şahin Sosyolojik Eleştiri Kuramı: Edebiyat Sosyolojisi adlı çalışmasında Ömer Seyfettin’in *Havyar* adlı hikâyesi ile Mehmet Akif Ersoy’un *Umar Mıydın?* şiirini; Hasan Yürek Açık Yapıt Kuramı adlı çalışmasında Mehmet Eroğlu’nun *Düş Kırgınları* romanı ile Ahmet Oktay’ın *Kaç Kişiyiz Kendimizde?* adlı şiirini; Nurettin Demir Dilbilimsel Eleştiri bağlamında açıklayıcı bilgiler ile ele aldığı şiir ve anlatıları; Şahika Karaca Postyapısalcı Edebiyat Kuramı başlıklı çalışmasında Ferit Edgü anlatılarını; Ferhat Korkmaz Posthümanizm ve Transhümanizm Eleştirisi adlı çalışmasında Alev Alatlının *Kâbus* romanı ile Nazım Hikmet’in *Makinalaşmak* şiirini; Fatih Arslan Einfühlung/Özdeşleyim Kuramı bağlamında ele aldığı çeşitli metin örneklerini; Mustafa Karabulut Anlatımcılık Kuramı adlı çalışmasında Necip Fazıl Kısakürek’in *Kaldırımlar*

şii ile Refik Halit Karay'ın *Yatık Emine* öyküsünü; Fatma Topdaş Çelik İzlenimci Edebiyat Kuramı adlı çalışmasında Cenab Şahabeddin'in *Belde-i Mazi* şii ile Halide Edip Adıvar'ın *Beyazlı Kadın* adlı hikâyesini; M. Fatih Kanter Ontolojik Eleştiri Kuramı adlı çalışmasında Sezai Karakoç'un *Balkon Şii* ile Reşat Nuri Güntekin'in *İnsan Nasıl Düşer* adlı hikâyesini; Esra Sazyek Ekoeleştiri Kuramı adlı çalışmasında Tarık Dursun K.'nın *Kırlar, Kırlar, Ey Kırlar!* adlı hikâyesi ile Sait Faik Abasıyanık'ın *Kırmızı Yeşil* adlı şii; Hanife Nalan Genç Okur Merkezli Eleştiri Kuramı adlı çalışmasında Turgut Uyar'ın *Göge Bakma Durağı* adlı şii ile Tahsin Yücel'in *Haney Yaşamalı* adlı öyküsünü; Medine Sivri ve Işıl Köylü Mitokritik: Arketipçi Eleştiri Kuramı adlı çalışmasında Buket Uzuner'in *Toprak* adlı eseri ile Yunus Emre şii; Serdar Odacı Göstergibilim Kuramı çalışmasında Nazım Hikmet'in *Kuvâyi Milliye Destanı* adlı eserini; Oğuzhan Sevim Soyutlama Edebiyat Kuramı çalışmasında Edip Cansever'in şii ile Aziz Nesin anlatılarını; Cem Yılmaz Budan Alımlama Estetiği Kuramı adlı çalışmasında Sait Faik Abasıyanık'ın *Lüzumsuz Adam* adlı hikâyesi ile Ahmet Haşim'in *Merdiven* şii; Samet Azap Avangard Edebiyat Kuramı çalışmasında Nazım Hikmet'in *Promete, Pipomuz, Gül, Bülbül v.s.* adlı şii; Yusuf Aydoğdu Hermeneutik Edebiyat Kuramı adlı çalışmasında Yahya Kemal Beyatlı'nın *Kar Mûsikîleri* adlı şii ile Onat Kutlar'ın *İshak* adlı öyküsünü; Şeyma Büyükkavas Kuran Metinlerarasılık Kuramı adlı çalışmasında Hilmi Yavuz'un *Yahya Kemal'e Rûbai* adlı şii ile Orhan Pamuk'un *Kara Kitap* romanını; Dilek Çetindaş Queer Edebiyat Kuramı ve Eleştiri adlı çalışmasında Küçük İskender'in *Kesik Süt* eseri ile Murathan Mungan'ın *Üç Aynalı Kırk Oda* adlı eserini; Nesrin Mengi Yapısökümcü Eleştiri Kuramı bağlamında Behçet Necatigil'in *Abdal* şii ile Murat Gülsoy'un *Ve Ateş Bizi Tüketiyor* adlı romanını; Bilgin Güngör Postkolonyal Eleştiri Kuramı adlı çalışmasında Sezai Karakoç'un *Masal* adlı şii ile Ahmet Mithat Efendi'nin *Rikalda Yahut Amerika'da Bir Vahşet Âlemi* adlı romanını; Eylem Dereli Saltık Tarihsel Eleştiri Kuramı adlı çalışmasında Mustafa Necati Sepetçioğlu'nun *Sabır* adlı romanı ile Orhan Seyfi Orhon'un *İstanbul'un Fethi* adlı şii; Sema Çetin Baycanlar Yeni Eleştiri Kuramı adlı çalışmasında Peyami Safa'nın *Fatih-Harbiye* romanı ile Atilla İlhan'ın *Pia* adlı şii; Koray Üstün Eleştirel Teori ve Edebi Tenkit adlı çalışmasında ise Latife Tekin'in *Berci Kristin Çöp Masalları* adlı eserini inceleme konusu yaparak çalışmada otuz üç temel başlık halinde ele alınmıştır.

Çalışmanın ilk baskısı 2022 yılında Akçağ Yayınları tarafından yapılmıştır. Alanında en kapsamlı çalışmalardan biri olarak kabul edilen eser, basımı yapıldığı günden beri, edebiyat dünyası öncelikli olarak, birçok alanda ses getirmiş bir çalışma olarak nitelendirilmiştir. Hem akademik araştırmalarda hem de yazınsal çalışmalarda öncelikli olarak başvurulabilecek bir eser olma özelliği taşımaktadır.

Bu anlamda Doç. Dr. Veysel Şahin'in editörlüğünde ve kaleminin gücünü gösterebilme yetisine sahip olan değerli yazarlarımızın ortaya koymuş olduğu bu çalışma, bir bakıma edebi kuramları yeniden ve yetkin bir üslupla edebiyat dünyasına kazandırma çabası

Ayşe GEÇGEL

taşır. Bu özveri ve çaba, zaman içerisinde edebi kuramların daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

Şahin, Veysel (Edt.) (2022), **Edebiyat Kuramı ve Eleştiri (Kuram-Kavram-Kapsam-Yöntem-Uygulama)**, Akçağ Yay., Ankara.

Cilt/Volume 4, Sayı/Issue 1, 2023
